

Vrije Universiteit Brussel

Inleiding tot de λ -calculus

Prof. dr. Olga De Troyer

Overzicht

- Inleiding
- λ -expressies
- Currying
- Vrije en gebonden variabelen; combinator
- Substitutie en β -gelijkheid
- λ -expressies en rekenen
- Programmeerconstructies
- Recursiviteit en fixpunten

λ -calculus

- Geïntroduceerd door Alonzo Church en Stephen Kleene in de jaren 1930s om het begrip functie abstract te kunnen bestuderen
- Ook gebruikt om het begrip berekenbaarheid te formaliseren
 - Om na te gaan welke functies al dan niet berekenbaar zijn, of nog, welke (wiskundige) problemen oplosbaar zijn, en welke niet

(Een functie f is berekenbaar desda er bestaat een programma P dat de functie f berekent, m.a.w. P stop voor input a en geeft b als output als f gedefinieerd is voor a en anders stop P nooit).

λ -calculus & Programmeertalen

- Hoewel ontwikkeld vóór het bestaan van computertalen is het formalisme de basis van **functionele programmeertalen** zoals Lisp en Scheme
 - Basisconcept van deze programmeertalen zijn nl functies
- Invloed op programmeertalen:
 - “Call by name” mechanism
 - Parameters worden pas geëvalueerd indien nodig
 - Hogere orde functies
 - functie met functies als parameters of
 - Output is een functie.

1938 Zuse bouwde eerste computer Z1 of de Zuses.

Computers werden pas in de 2de wereldoorlog gebruikt om codes te kraken

Call by name en hogere orde functies in programmeertalen zijn afkomstig van Lambda Calculus

Functies

- Een numerieke functie is op twee manieren te definiëren
 - Extensioneel (verzameling theoretisch)
 - Intentioneel (functievoorschrift)
- Voorbeeld:
 - $f(x) = 2 + x$ functievoorschrift

verzameling theoretisch:

{..., (-1, 1), (0, 2), (1, 3), ... }

extensie

- $f(x) = 2 + x$

→ In λ -achtige notatie:

parameter $\lambda x. (+2)x$ voorschrift

– Te lezen als:

Om de waarde van $f(x)$ te berekenen voor de parameter x :

- Pas de functie $+2$ toe op x : dit resulteert in de functie ' $+2$ '
 $+2(x) = x + 2$

- Pas de functie ' $+2$ ' toe op de parameter x

- Merk op: prefix notatie

– Merk op dat er geen naam nodig is voor de functie.

λ -calculus - basis

- 2 fundamentele bewerkingen:
 - **Abstractie**: het maken van een functievoorschrift
 - **Toepassen** (of aanroepen) van het functievoorschrift op een parameter.

Syntax of λ -calculus

Definitie λ -expressies

Laat V een verzameling variabelen zijn $V = \{x, y, z, \dots\}$

De verzameling van λ -expressies wordt als volgt gedefinieerd:

1. alle variabelen (elementen van V) zijn λ -expressies
2. Als M en N λ -expressies zijn dan is
 $(M)N$ een λ -expressie (toepassing)
3. Als $x \in V$ en M λ -expressie dan is
 $\lambda x.M$ een λ -expressie (abstractie)

M.a.w.:

definitie van functie in λ -calculus: λ formele-parameter.functievoorschrift

Aanroep van een functie in λ -calculus: (functie) actuele-parameter

De verzameling van λ -expressies wordt genoteerd als Λ .

Voorbeelden λ -expressies

$\lambda x.x$

$\lambda x.\lambda y.(y)x$

$(\lambda y.(x)y) \lambda x.(u)x$

$\lambda x. \lambda y.x$

$\lambda f. \lambda x.(f)x$

$\lambda f. \lambda x.(f)(f)x$

Syntax of λ -calculus

Toepassing van rechts naar links:

$(P)(Q)x$ komt overeen met $P(Q(x))$
 (in klassieke functienotatie)

$((P)Q)x$ komt overeen met eerst P toepassen op Q en daarna het resultaat op x

Currying

Maar 1 parameter voor functies? Beperking?

- Functie met meerdere parameters steeds voor te stellen via functies met 1 parameter

F: domein → co-domein

Waarbij co-domein zelf weer functies kan bevatten

m.a.w: $f: A \times B \rightarrow C$ wordt
 $g: A \rightarrow (B \rightarrow C)$ functie
 $g(a) = f_a$ en $f_a(b) = f(a,b)$

Voorbeeld:

plus(2,3) wordt $+_2 = +_2$ en $+_2(3) = 5$

Currying

In het algemeen:

$$A_1 \times \dots \times A_n \rightarrow B \text{ wordt } A_1 \rightarrow (A_2 \rightarrow \dots (A_n \rightarrow B))$$

Deze techniek wordt **currying** genoemd, genoemd naar een Amerikaanse wiskundige Curry.

- **Voordeel:**

- Theorie te beperken tot functies met 1 argument

- **Nadeel:**

- Leesbaarheid

Voorbeeld: $\lambda x. \lambda y. (y)x$

is functie met 2 argumenten die zijn 2de argument toepast op zijn eerste argument of m.a.w. $g(x,f) = f(x)$

Currying in Scheme

(lambda (x y)
(+ x y))

Currying →

(lambda (x)
(lambda (y)
(+ x y)))

((lambda (x y)
(+ x y)) 3 4)

((lambda (x)
lambda (y)
(+ x y))) 3) 4)

geeft bij evaluatie (x gebonden
aan 3):

((lambda (y)
(+ 3 y)) 4)

Binden van variabelen

Voor een λ -expressie van de vorm $\lambda x.M$ zegt men:

- λx bindt x in de λ -expressie M
- Het bereik van de binding is M , d.w.z. dat alle nog niet gebonden voorkomens van x in $\lambda x.M$ gebonden zijn

Voorbeeld:

$$((\lambda x.\lambda z.((x)z)(\lambda x.x)z)\lambda y.y)\lambda x.x$$

Vrije en gebonden variabelen

In een λ -expressie heten alle voorkomen van variabelen die niet gebonden zijn **vrij**

Definitie

Laat M een λ -expressie zijn. Dan wordt de **verzameling $VV(M)$ van vrije variabelen van M** als volgt gedefinieerd:

- Voor alle variabelen $x \in V$: $VV(x) = \{x\}$
- $VV(\lambda x.M) = VV(M) \setminus \{x\}$
- $VV((M)N) = VV(M) \cup VV(N)$

Definitie

Een λ -expressie zonder vrije variabelen heet **gesloten** of een **combinator**. De verzameling van combinatoren wordt genoteerd als Λ_0

Substitutie - intuïtief

- Uitwerking van $(\lambda x.M)P$
 - Intuïtief: door elk voorkomen van de parameter x te vervangen door P

Om dit formeel te definiëren moeten we eerst de substitutie definiëren.

Substitutie - definitie

Definitie

Zij P en M twee λ -expressies, en x een variabele $x \in V$.

De substitutie $\{P/x\}M$ van P voor x in M , is als volgt gedefinieerd:

$$\{P/x\}x = P \quad (\text{S1})$$

$$\{P/x\}y = y \text{ als } y \in V \setminus \{x\} \quad (\text{S2})$$

$$\{P/x\}(F)Q = (\{P/x\}F)\{P/x\}Q \quad (\text{S3})$$

$$\{P/x\} \lambda x. M = \lambda x. M \quad (\text{S4})$$

$$\{P/x\} \lambda y. M = \lambda y. \{P/x\} M \text{ als } y \neq x \text{ en } y \notin VV(P) \quad (\text{S5})$$

$$\begin{aligned} \{P/x\} \lambda y. M &= \lambda z. \{P/x\} \{z/y\} M \\ \text{als } y \neq x \text{ en } z \notin VV(P) \text{ en } z \notin VV(M) &\quad (\text{S6}) \end{aligned}$$

Substitutie - toelichting

Toelichting regel (S6):

$$\{P/x\} \lambda y. M = \lambda z. \{P/x\} \{z/y\} M$$

waarbij y vrije variabele in P

Voorbeeld: $\{\lambda u.(y)u/x\} \lambda y.(\textcolor{blue}{x})y$

P staat voor $\lambda u.(y)u$

M staat voor $(\textcolor{blue}{x})y$

Vóór substitutie: y is vrij in P : $\lambda u.(\textcolor{red}{y})u$

Bij een directe substitutie zou y gebonden worden:

$$\{P/x\} \lambda y. M = \lambda y. (\lambda u.(\textcolor{red}{y})u)y$$

Daarom eerst y vervangen door (bijvoorbeeld) z in M : $\lambda z.(\textcolor{blue}{x})z$

Dan x vervangen door P . Het correct antwoord:

$$\lambda z. (\lambda u. (y)u)z$$

Voorbeeld substitutie

$\{\lambda u.(y)u/x\} \lambda y.(x)y$

$\{P/x\}M$

$P \equiv \lambda u.(y)u$, $M \equiv \lambda y.(x)y$ en $y \in VV(P)$ dus (S6):

$\lambda z.\{\lambda u.(y)u/x\}\{z/y\}(x)y$ dan (S3):

$\lambda z.\{\lambda u.(y)u/x\}(\{z/y\}x)\{z/y\}y$ dan (S2):

$\lambda z.\{\lambda u.(y)u/x\}(x)\{z/y\}y$ dan (S1):

$\lambda z.\{\lambda u.(y)u/x\}(x)z$ dan (S3):

$\lambda z.(\{\lambda u.(y)u/x\}x)\{\lambda u.(y)u/x\}z$ dan (S2):

$\lambda z.(\{\lambda u.(y)u/x\}x)z$ dan (S1):

$\lambda z.(\lambda u.(y)u)z$

β -gelijkheid - definitie

Definitie

De β -gelijkheid relatie $=_\beta \subseteq \Lambda \times \Lambda$ is gedefinieerd als volgt:

1. $(\lambda x.M)P =_\beta \{P/x\}M$ (β)
2. $\lambda x.M =_\beta \lambda z.\{z/x\}M$ als $z \notin VV(M)$ (α)
3. $M =_\beta M$ (reflexief)
4. $M =_\beta N$ dan ook $N =_\beta M$ (symmetrisch)
5. $M =_\beta N$ en $N =_\beta L$ dan ook $M =_\beta L$ (transitief)
6. $M =_\beta M'$ en $P =_\beta P'$ dan $(M)P =_\beta (M')P'$ (congruent)
7. $M =_\beta M'$ dan $\lambda x.M =_\beta \lambda x.M'$ (congruent)

Axioma's 1 en 2 worden de β - en α -axioma's genoemd (historisch was β het 2de axioma)

Het β -axioma geeft de intuïtieve betekenis van het toepassen van een functie op een actuele parameter, nl. formele parameter vervangen door de actuele parameter

Het α -axioma laat toe om een parameter te herbenoemen

Axioma's 3, 4 en 5 zeggen dat $=_\beta$ een *equivalentie* relatie is

Axioma 6 & 7 zeggen dat het niet belangrijk is waar we beginnen met uitwerken, eerst de parameter P (nl. $(M)P =_\beta (M')P'$) of eerst de functie M (nl. $(M)P =_\beta (M')P$)

Rekenen in λ -calculus

- λ -calculus kent geen constanten
 - Toch kan men de natuurlijke getallen voorstellen d.m.v. de λ -calculus
 - We kunnen zelf een volledige programmeertaal maken met:
 - Constanten, rekenkundige functies
 - Boolean, if-then constructies
 - Recursie
 -

Definitie

Beschouw λ -expressies F en M . De expressie $(F)^n M$ wordt inductief gedefinieerd als volgt:

$$(F)^0 M \equiv M$$

$$(F)^{1+n} M \equiv (F)(F)^n M$$

Rekenen in λ -calculus

Lemma (“+”)

Beschouw λ -expressies F en M .

Voor alle $n, m \in \mathbb{N}$ geldt dat

$$(F)^{n+m}M \equiv (F)^n(F)^mM$$

Bewijs: per inductie op n

Geval $n = 0$

$$(F)^{0+m}M \equiv (F)^mM$$

$$\text{neem } M' \equiv (F)^mM$$

$$\equiv M' \equiv (F)^0M' \quad (def)$$

$$\equiv (F)^0(F)^mM$$

Rekenen in λ -calculus

Stel lemma geldt voor het **geval $n = k$ (IH)**;
Nu bewijzen voor **het geval $n = k+1$ of $1+k$** :

$$\begin{aligned} (F)^{1+k+m} M &= (F)^{1+(k+m)} M \\ &\equiv (F)(F)^{(k+m)} M \quad (\text{def}) \\ &\equiv (F)(F)^k (F)^m M \quad (IH: \text{inductiehypothese}) \\ &\equiv (F)(F)^k M' \quad (M' \equiv (F)^m M) \\ &\equiv (F)^{1+k} M' \quad (\text{def}) \\ &\equiv (F)^{1+k} (F)^m M \quad (M' \equiv (F)^m M). \end{aligned}$$

Rekenen in λ -calculus

Church getallen

Voorstelling natuurlijke getallen:

- 0 als $\lambda f. \lambda x. x$ → Een functie en een parameter
- 1 als $\lambda f. \lambda x. (f)x$ → Functie 1 keer toegepast op parameter
- 2 als $\lambda f. \lambda x. (f)(f)x$ → Functie 2 keer toegepast op parameter
- enz.

Definitie

De zogenaamde **Church getallen** c_n ($n \in \mathbb{N}$) worden gedefinieerd als volgt:

$$c_n = \lambda f. \lambda x. (f)^n x$$

Functievoorschrift met 2 argumenten; het 1ste argument (een functie) wordt een aantal keer (n) toegepast op het 2de argument (de parameter voor de functie).

Dus de natuurlijke getallen worden voorgesteld door welbepaalde lambda expressies.

Rekenen in λ -calculus

λ -definieerbaar

Definitie

Een numerieke functie $f: \mathbb{N}^p \rightarrow \mathbb{N}$ met $p \in \mathbb{N}$ parameters is **λ -definieerbaar** als er een combinator F bestaat zodat

$$(((F)c_{n1})c_{n2}) \dots c_{np} =_{\beta} c_{f(n1, n2, \dots, np)}$$

m.a.w. er bestaat een combinator waarvan het effect op de Church getallen hetzelfde is als de operatie toegepast op de 'echte' getallen

Voorbeeld: de optelling is λ -definieerbaar als er een lambda expressie (combinator) *plus* bestaat zodat:

$$((\text{plus}) c_{n1}) c_{n2} =_{\beta} c_{+(n1, n2)}$$

$$\text{bv: } ((\text{plus}) c_2) c_3 =_{\beta} c_5$$

Rekenen in λ -calculus “successor”

succ(n) = n+1 is λ -definieerbaar

Bewijs:

Zoek **succ** zodat: $(\text{succ})c_n =_{\beta} c_{n+1}$

We hebben dus nodig:

$$(\text{succ})c_0 \equiv (\text{succ}) \lambda f. \lambda x. x =_{\beta} \lambda f. \lambda x. (f)x \equiv c_1$$

$$(\text{succ})c_1 \equiv (\text{succ}) \lambda f. \lambda x. (f)x =_{\beta} \lambda f. \lambda x. (f)(f)x \equiv c_2$$

In het algemeen moet **(succ)** dus een extra “aanroep” van f toevoegen:

$$(\text{succ})c_n =_{\beta} \lambda f. \lambda x. (\textcolor{red}{f}) \text{ voorschrift}_n$$

Hoe vinden we nu *voorschrift*_n?

≡ Wordt hier gebruikt om het gebruik van een definitie aan te geven

Rekenen in λ -calculus “successor”

Voorschrift_n vinden:

$$(\mathbf{succ})c_n =_{\beta} \lambda f. \lambda x. (\textcolor{red}{f}) \text{ voorschrift}_n$$

Merk op dat voorschrift_n staat voor $(f)^n x$

en $c_n \equiv \lambda f. \lambda x. (\textcolor{yellow}{(f)^n x})$

Dus als we de $\lambda f. \lambda x.$ kunnen wegwerken hebben we het voorschrift:

$$\begin{aligned} ((c_n) f) x &\equiv ((\lambda f. \lambda x. (\textcolor{yellow}{(f)^n x})) f) x \\ &=_{\beta} (\lambda x. (\textcolor{yellow}{(f)^n x})) x \\ &=_{\beta} (\textcolor{green}{f})^n x \\ &\equiv \text{voorschrift}_n \end{aligned}$$

Dus $(\mathbf{succ})c_n =_{\beta} \lambda f. \lambda x. (\textcolor{red}{f}) ((c_n) f) x$ of
 $\mathbf{succ} \equiv \lambda n. \lambda f. \lambda x. (\textcolor{red}{f}) ((\textcolor{blue}{n}) f) x$

Rekenen in λ -calculus “successor”

Dus $\mathbf{succ}(n) = n+1$ is λ -definieerbaar en
 $\mathbf{succ} \equiv \lambda n. \lambda f. \lambda x. (f)((n)f)x$

Check (enkel voor c_0):

$$\begin{aligned} (\mathbf{succ})c_0 &\equiv (\lambda n. \lambda f. \lambda x. (f)((n)f)x) c_0 && \text{(def } c_0\text{)} \\ &\equiv (\lambda n. \lambda f. \lambda x. (f)((n)f)x) \color{green}{\lambda f. \lambda x. x} \\ &= (\color{red}{\lambda n. \lambda f. \lambda x. (f)((n)f)x}) \color{red}{\lambda f. \lambda x. x} \\ &= \beta \lambda f. \lambda x. (f)((\color{red}{\lambda f. \lambda x. x})f)x && (\beta) \\ &= \lambda f. \lambda x. (f)(\color{teal}{\lambda f. \lambda x. x})x \\ &= \lambda f. \lambda x. (f)(\color{green}{\lambda x. x})x \\ &= \beta \lambda f. \lambda x. (f) \color{teal}{x} && (\beta) \\ &\equiv c_1 \end{aligned}$$

Bv examenvraag: bewijs dat $(\mathbf{succ})c_n = c_{n+1}$

Rekenen in λ -calculus Optelling

Is de optelling λ -definieerbaar?

Ja en de combinator is:

$$\text{plus} = \lambda n. \lambda m. \lambda f. \lambda x. ((n)f)((m)f)x$$

Intuitief (gebaseerd op definitie van church getallen):

n keer toepassen van f op

m keer toepassen van f op x

=> in totaal n+m keer toepassen van f op x

Rekenen in λ -calculus

Optelling

$$\text{plus} \equiv \lambda n. \lambda m. \lambda f. \lambda x. ((n)f)((m)f)x$$

Bewijs

$$\begin{aligned} ((\text{plus}) c_n) c_m &\equiv ((\lambda n. \lambda m. \lambda f. \lambda x. ((n)f)((m)f)x) c_n) c_m && (\text{def plus}) \\ &\equiv_{\beta} (\lambda m. \lambda f. \lambda x. ((c_n)f)((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. \lambda x. ((\lambda f. \lambda x. (f^n x)f)((m)f)x) c_m && (\text{def } c_n) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. \lambda x. ((\lambda f. \lambda x. (f^n x)f)((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv_{\beta} (\lambda m. \lambda f. \lambda x. (\lambda x. (f^n x)((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. \lambda x. (\lambda x. (f^n x)((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. \lambda x. (f^n((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. \lambda x. (f^n((m)f)x) c_m && (\beta) \\ &\equiv_{\beta} \lambda f. \lambda x. (f^n((c_m)f)x) && (\beta) \\ &\equiv \lambda f. \lambda x. (f^n((\lambda f. \lambda x. (f^m x)f)x) && (\text{def } c_m) \\ &\equiv \lambda f. \lambda x. (f^n((\lambda f. \lambda x. (f^m x)f)x) && (\beta) \\ &\equiv_{\beta} \lambda f. \lambda x. (f^n(\lambda x. (f^m x)x) && (\beta) \\ &\equiv \lambda f. \lambda x. (f^n(\lambda x. (f^m x)x) && (\beta) \\ &\equiv_{\beta} \lambda f. \lambda x. (f^n(f^m x) && (\beta) \\ &\equiv \lambda f. \lambda x. (f^{n+m}x) && (\text{Lemma "+"}) \\ &\equiv C \end{aligned}$$

Rekenen in λ -calculus

Volgend doel: vermenigvuldiging

Eerst lemma

Lemma ("x")

Voor alle $n, m \in \mathbb{N}$ geldt dat

$$\underbrace{((c_n)f)^m}_{{m \text{ keer } h \text{ elkaar}}} y =_{\beta} (f)^{n \times m} y$$

Soort copierfunctie.

Rekenen in λ -calculus

TB: $((c_n)f)^m y =_{\beta} (f)^{nxm} y$

Bewijs per inductie over m

1. Geval m = 0

$$\begin{aligned} ((c_n)f)^0 y &\equiv y && \text{(def)} \\ &\equiv (f)^0 y && \text{(def)} \\ &= (f)^{nx0} y \end{aligned}$$

Rekenen in λ -calculus

Vervolg bewijs $((\mathbf{c}_n)f)^m y =_{\beta} (f)^{n \times m} y$

2. Stel bewezen voor geval $m=k$ (IH),
dan nu bewijs voor het geval $m= k+1$

$$\begin{aligned} ((\mathbf{c}_n)f)^{k+1} y &\equiv ((\mathbf{c}_n)f) ((\mathbf{c}_n)f)^k y \\ &\equiv ((\mathbf{c}_n)f) (f)^{n \times k} y && \text{inductiehypothese} \\ &\equiv ((\lambda f. \lambda x. (f)^n x) f) (f)^{n \times k} y && (\text{def } \mathbf{c}_n) \\ &=_{\beta} (\lambda x. (f)^n x) (f)^{n \times k} y && (\beta) \\ &=_{\beta} (f)^n (f)^{n \times k} y && (\beta) \\ &\equiv (f)^{n+n \times k} y && (\text{lemma "+"}) \\ &= (f)^{n \times (1+k)} y \end{aligned}$$

Rekenen in λ -calculus vermenigvuldiging

Is de vermenigvuldiging λ -definieerbaar?

Ja, en de combinator is

$$\mathbf{times} \equiv \lambda n. \lambda m. \lambda f. (n)(m)f$$

Bewijs

$$((\mathbf{times}) c_n) c_m$$

$$\begin{aligned} &\equiv ((\lambda n. \lambda m. \lambda f. (n)(m)f) \mathbf{c}_n) \mathbf{c}_m && (\text{def times}) \\ &=_{\beta} (\lambda m. \lambda f. (\mathbf{c}_n)(m)f) \mathbf{c}_m && (\beta) \\ &\equiv (\lambda m. \lambda f. (\lambda f. \lambda x. (f)^n x)(m)f) \mathbf{c}_m && (\text{def } c_n) \\ &= (\lambda m. \lambda f. (\lambda f. \lambda x. (f)^n x)(\mathbf{m})f) \mathbf{c}_m \\ &=_{\beta} (\lambda m. \lambda f. \lambda x. ((m)f)^n x) \mathbf{c}_m && (\beta) \\ &= (\lambda m. \lambda f. \lambda x. ((\mathbf{m})f)^n x) \mathbf{c}_m \\ &=_{\beta} \lambda f. \lambda x. ((\mathbf{c}_m)f)^n x && (\beta) \\ &= \lambda f. \lambda x. ((\mathbf{c}_m)f)^n x \\ &=_{\beta} \lambda f. \lambda x. (\mathbf{f})^{mn} x && (\text{Lemma "x"}) \\ &\equiv c_{n \times m} \end{aligned}$$

“Boolean” expressies in λ -calculus

$$\mathbf{true} \equiv \lambda t. \lambda f. t$$

$$\mathbf{false} \equiv \lambda t. \lambda f. f$$

true geeft 1ste argument terug;

false geeft 2de argument terug

$$((\mathbf{true})A)B =_{\beta} A$$

$$((\mathbf{false})A)B =_{\beta} B$$

Bewijs:

$$((\lambda t. \lambda f. t) A) B =_{\beta} (\lambda f. A) B =_{\beta} A$$

$$((\lambda t. \lambda f. f) A) B =_{\beta} (\lambda f. f) B =_{\beta} B$$

“If” statement in λ -calculus

$$\text{if} \equiv \lambda c. \lambda d. \lambda e. ((c)d)e$$

Staat voor: if c then d else e

c (conditie) moet true of false geven

true $\Rightarrow ((c)d)e$ geeft 1ste argument terug, zijnde d

false $\Rightarrow ((c)d)e$ geeft 2de argument, zijnde e

$$(((\text{if})\text{true})A)B =_{\beta} A$$

Bewijs:

$$\begin{aligned} (((\lambda c. \lambda d. \lambda e. ((c)d)e) \text{true})A)B &=_{\beta} ((\lambda d. \lambda e. ((\text{true})d)e)A)B \\ &=_{\beta} (\lambda e. ((\text{true})A)e)B =_{\beta} ((\text{true})A)B =_{\beta} A \end{aligned}$$

“iszero” in λ -calculus

$$\text{iszero} \equiv \lambda n. ((n) \lambda x. \text{false}) \text{true}$$

$\lambda x. \text{false}$: geeft steeds false terug

- $((n) \lambda x. \text{false}) \text{true}$: als n een church getal, dan (betekenis church getal) n keer toepassen van de functie $\lambda x. \text{false}$ op het argument true: geeft steeds false
 - maar bij $n = c_0$ wordt de functie niet toegepast, maar wordt het argument (true) terug gegeven

Dus:

$$\begin{aligned} (\text{iszero})c_0 &=_{\beta} \text{true} \\ (\text{iszero})c_n &=_{\beta} \text{false} \quad \text{for } n > 0 \end{aligned}$$

“is-zero” in λ -calculus

$$(iszero)c_0 =_{\beta} \text{true}$$

Bewijs

$$\begin{aligned} (\lambda n.((n) \lambda x. \text{false}) \text{true}) c_0 &=_{\beta} ((c_0) \lambda x. \text{false}) \text{true} \\ &\equiv ((\lambda f. \lambda x. x) \lambda x. \text{false}) \text{true} && (\text{def } c_0) \\ &=_{\beta} (\lambda x. x) \text{true} \\ &=_{\beta} \text{true} \end{aligned}$$

$$(iszero)c_n =_{\beta} \text{false} \quad \text{for } n > 0$$

Bewijs

$$\begin{aligned} (\lambda n.((n) \lambda x. \text{false}) \text{true}) c_n &=_{\beta} ((c_n) \lambda x. \text{false}) \text{true} \\ &\equiv (\lambda x. \text{false})^n \text{true} && (\text{lemma "x": } ((c_n)f)^m y =_{\beta} (f)^{nxm} y) \\ &=_{\beta} \text{false} \end{aligned}$$

“car en cdr”

$$\mathbf{car} \equiv \lambda a. \lambda d. a$$

$$\mathbf{cdr} \equiv \lambda a. \lambda d. d$$

car geeft 1ste argument terug; cdr geeft 2de argument terug

$$\mathbf{cons} \equiv \lambda a. \lambda d. \lambda z. ((z)a)d$$

Intuïtief: geef een car en geef een cdr en er wordt een λ -expressie terug gegeven, die ofwel car ofwel cdr terug geeft

$$((\mathbf{cons}) A) B \equiv ((\lambda a. \lambda d. \lambda z. ((z)a)d)A)B =_{\beta} \lambda z. ((z)A)B$$

“cons”

$$(((\text{cons}) A) B) \text{ car} =_{\beta} A$$

$$(((\text{cons}) A) B) \text{ cdr} =_{\beta} B$$

Bewijs

$$\begin{aligned} (((\text{cons}) A) B) \text{ car} &=_{\beta} (\lambda z.((z)A)B) \text{ car} \\ &=_{\beta} ((\text{car})A)B \\ &\equiv ((\lambda a.\lambda d.a)A)B \\ &=_{\beta} (\lambda d.A)B \\ &=_{\beta} A \end{aligned}$$

Andere numerieke functies als λ -expressies

$\text{nextp} \equiv \lambda p. ((\text{cons})(\text{succ})(p)\text{car}) (p)\text{car}$

p als cons

Voorbeeld p als $(1,0)$

$(p)\text{car}$

geeft de car van de cons p , dus 1

$(\text{succ})(p)\text{car}$

geeft de successor van de car van de cons p ,
dus 2

$((\text{cons})(\text{succ})(p)\text{car}) (p)\text{car}$

geeft nieuwe cons met 2 en 1, dus $(2,1)$

Andere numerieke functies als λ -expressies

pred $\equiv \lambda n. ((n)\text{nextp}) ((\text{cons})c_o)c_o) \text{ cdr}$

n keer nextp toepassen op (0,0)

Daarvan de cdr nemen

Vb: pred(3): 3 keer nextp van (0,0) = (3,2)

Dan cdr (3,2) is 2

minus $\equiv \lambda m. \lambda n. ((m)\text{pred})n$

m keer pred toepassen op n,

m.a.w. m keer -1 toepassen op n, dus n - m

Recursie

- We missen nu nog recursiviteit voor een volwaardige programmeertaal!

Eerst introductie van fixpunten

Fixpunten

Voor een numerieke functie $f: D \rightarrow D$ heet $x \in D$ een **fixpunt** van f als en slechts als $f(x) = x$

Bv. 0 is fixpunt voor $*^2$, nl $0 *^2 = 0$

Voor een λ -expressie wordt dit:

Definitie

$X \in \Lambda$ is een **fixpunt** van $F \in \Lambda$ als en slechts als

$$(F)X =_{\beta} X$$

Stelling

1. Iedere λ -expressie heeft een fixpunt:

$$\forall F \in \Lambda \exists X: (F)X =_{\beta} X$$

2. Er is een fixpunt combinator

$$Y = \lambda f. (\lambda x. (f)(x)x) \lambda x. (f)(x)x$$

waarvoor geldt dat

$$\forall F \in \Lambda : (F)(Y)F =_{\beta} (Y)F$$

m.a.w. deze Y laat toe om het fixpunt te berekenen voor een willekeurige F , nl. het fixpunt is $(Y)F$.

Bewijs deel 1

- Definieer $W \equiv \lambda x.(F)(x)x$
en $X \equiv (W)W$
- Dan geldt $X \equiv (W)W \equiv (\lambda x.(F)(x)x)W$
 $\equiv_{\beta} (F)(W)W \equiv (F)X$

En dus is X een fixpunt van F

Bewijs deel 2

- $(Y)F \equiv (\lambda f.(\lambda x.(f)(x)x) \lambda x.(f)(x)x)F$
 $\equiv_{\beta} (\lambda x.(F)(x)x) \lambda x.(F)(x)x$
 $\equiv (W)W$
 $\equiv X$

en dus is $(Y)F$ een fixpunt van F .

Gevolg

Beschouw de combinator $F \equiv \lambda f.\text{body}_F$ en zijn fixpunt $X_F \equiv (Y)F$

dan is het fixpunt: $X_F =_{\beta} \{X_F / f\} \text{body}_F$

Bewijs

Omdat X_F een fixpunt is van F is $(F)X_F =_{\beta} X_F$

Nu is $(F)X_F \equiv (\lambda f.\text{body}_F)X_F$

$=_{\beta} \{X_F / f\} \text{body}_F$ (β regel).

Recursiviteit - voorbeeld

Voorbeeld recursieve definitie in de wiskunde

$$\begin{aligned} n! &= 1 && \text{als } n = 0 \\ n! &= n \cdot (n-1)! && \text{als } n > 0 \end{aligned}$$

```
(define fac (lambda n)
  (if (zero? n) 1
      (* n (fac (pred n)))))
```

Letterlijk vertaling naar λ -calculus:

$\text{fac} \equiv \lambda n. (((\text{if}(\text{iszero})n)c, ((\text{times})n)(\text{fac}) (\text{pred})n))$

Deze definitie is echter **circulair!**: **fac** is gedefinieerd in termen van **fac** zelf! Mag niet!

Recursiviteit - voorbeeld

Oplossing: \equiv vervangen door $=_{\beta}$

$$\begin{aligned} \mathbf{fac} =_{\beta} & \lambda n. (((\mathbf{if})(\mathbf{iszzero})n)\mathbf{c}_1)((\mathbf{times})n)(\mathbf{fac}) \\ & (\mathbf{pred})n \end{aligned}$$

We zoeken dus een combinator **fac** zodanig dat bovenstaand geldt

Recursiviteit - voorbeeld

$$\mathbf{fac} =_{\beta} \lambda n. (((\mathbf{if})(\mathbf{iszero})n)\mathbf{c}_1)((\mathbf{times})n)(\mathbf{fac}) (\mathbf{pred})n$$

Introductie van
een parameter

We kunnen dit herschrijven als volgt:

$$\mathbf{fac} =_{\beta} (\lambda f. \lambda n. (((\mathbf{if})(\mathbf{iszero})n)\mathbf{c}_1)((\mathbf{times})n)(f) (\mathbf{pred})n) \mathbf{fac}$$

Neem nu

$$\mathbf{FAC} = \lambda f. \lambda n. (((\mathbf{if})(\mathbf{iszero})n)\mathbf{c}_1)((\mathbf{times})n)(f) (\mathbf{pred})n$$

We hebben dus een combinator gevonden waarvoor geldt:

$$\mathbf{fac} =_{\beta} (\mathbf{FAC}) \mathbf{fac}$$

M.a.w. **fac** is het fixpunt voor **FAC** !!

We kunnen **fac** dus definieren als

$$\mathbf{fac} = (Y) \mathbf{FAC}$$

Recursiviteit

Samenvatting

$$\text{fac} \equiv \lambda n. (((\text{if})(\text{iszero})n)c_1)((\text{times})n)(\text{fac}) (\text{pred})n$$

$$\text{FAC} \equiv \lambda f. \lambda n. (((\text{if})(\text{iszero})n)c_1)((\text{times})n)(f) (\text{pred})n$$

$$Y \equiv \lambda f. (\lambda x. (f)(x)x) \lambda x. (f)(x)x$$

$$\text{fac} \equiv (Y) \text{FAC}$$

Dit principe is te veralgemenen voor het definiëren van andere recursieve functies:

- Definieer de combinator in kleine letters
- Ga van de combinator in kleine letters naar combinator in grote letters (door introductie van een parameter)
- De combinator in kleine letters is fixpunt voor de combinator in grote letters.

EINDE LAMBDA CALCULUS